

Laura Haikonen

”EI MEILTÄ MITÄÄN
SINISILMÄISTÄ, LETTIPÄISTÄ
TYTTÖÄ TULE, MUTTA ARVOKAS
JA TÄRKEÄ LAPSI.”

Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymien
kehittämistyö opettajien näkökulmasta.

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Lokakuu 2014

MAMK

University of Applied Sciences

	Opinnäytetyön päivämäärä 28.10.2014
Tekijä Laura Haikonen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaali-alan koulutusohjelma, sosionomi AMK
Nimeke ”Ei meiltä mitään sinisilmäistä, lettipäistä tyttöä tule, mutta arvokas ja tärkeä lapsi.” Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymien kehittämistyö opettajien näkökulmasta.	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymien kehittämisalueita lähettävän tahon ja vastaanottavien tahojen opettajien näkökulmasta. Lähettävänä tahona toimivat Lähemäen sairaalaopetuksen opettajat ja vastaanottavat tahot olivat oppilaita vastaanottavia opettajia eri kouluissa ympäri Mikkeliä. Opinnäytetyö toteutettiin haastattelemalla lähettävän ja vastaanottavan tahon opettajia sekä oppilaiden siirtymiä koordinoivaa laaja-alaista erityisopettajaa. Haastateltavina oli yhteensä kahdeksan opettajaa.</p> <p>Lupa opinnäytetyön toteuttamiseen saatiin Mikkelin kasvatus- ja opetusjohtajalta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena ja aineiston keruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelut toteutettiin kevään 2014 aikana. Haastattelun antaneilta opettajilta kerättiin suostumukset haastatteluiden nauhoittamiseen, aineiston litterointiin ja käyttöön opinnäytetyössä.</p> <p>Opinnäytetyössä esiin nousseet kehittämisalueet opettajien näkökulmasta olivat jälkiseurannan kehittäminen, siirtymän kynnyksen madaltaminen ja tahojen välisen toiminnan jäsentäminen sekä saattaen vaihdon pehmentäminen. Tuloksia on tarkoitus käyttää Lähemäen sairaalaopetuksen siirtymien ja opettajien työssä jaksamisen kokonaisvaltaiseen kehittämiseen.</p>	
Asiasanat (avainsanat) sairaalaopetus, siirtymä, seuranta, opettajuus, lastenpsykiatria	
Sivumäärä 27+4	Kieli suomi
Huomautus (huomautukset liitteistä)	
Ohjaavan opettajan nimi Annamaija Siren	Opinnäytetyön toimeksiantaja Lähemäen sairaalaopetus

DESCRIPTION

 MAMK University of Applied Sciences	Date of the bachelor's thesis 28.10.2014
Author Laura Haikonen	Degree programme and option Degree Programme in Social Work, Bachelor of Social Services
Name of the bachelor's thesis "You won't get a blue-eyed girl with braided hair from us, but a precious and important child." Lähemäki hospital school's return transitions development work.	
Abstract <p>The purpose of the thesis was to survey the parts of Lähemäki hospital school's return transitions which need developing from the sending and receiving parties. The teachers of Lähemäki hospital school worked as the sending party and the receiving parties were the teachers all over Mikkeli accepting transferring students to their groups. The thesis was executed by interviewing the teachers of sending and receiving parties teachers and the coordinating extensive special education teacher of students' transitions. There were eight interviewees in total.</p> <p>The permission to execute thesis was given by the director of the educational division. The thesis is qualitative and it's carried out as a theme interview. The interviews were carried out during spring 2014. The teachers who participated in the research approved recording and transcribing their interviews and to use the material in thesis.</p> <p>The developing areas that came up in thesis were improving the follow-up, lowering the transitions threshold, to structure the function between parties and softening the escorted exchange. The results will be used to help comprehensively develop Lähemäki hospital school's transitions and the teacher's coping in work.</p>	
Subject headings, (keywords) hospital school, transition, follow-up, teacherhood, child psychiatry	
Pages 27+4	Language Finnish
Remarks, notes on appendices	
Tutor Annamaija Siren	Bachelor's thesis assigned by The hospital school of Lähemäki

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	SAIRAALAOPETUS SUOMESSA	2
3	SAIRAALAOPETUS MIKKELISSÄ	4
4	LÄHTÖKOHDAT, ENNAKKO-OLETTAMUKSET JA TAVOITTEET	6
4.1	Lähtökohdat	6
4.2	Ennakko-oletukset	8
4.3	Tavoitteet	9
5	AINEISTON KERUU	10
6	LUOTETTAVUUS	12
7	HAASTATTELU AINEISTON TULKINTA	13
7.1	Siirtymien sujuminen	13
7.2	Siirtymien valmistelu	15
7.3	Saattaen vaihto	16
7.4	Opettajien saama tuki siirtymissä	18
7.5	Opettajan rooli	19
7.6	Yhteistyö lähettävän ja vastaanottavien tahojen välillä	20
7.7	Siirtymien jälkiseuranta	21
8	POHDINTA	21
	LÄHTEET	26
	LIITTEET	
	1 Tutkimuslupa-anomus	
	2 Suostumuslomake	
	3 Haastattelulomake lähettävä taho	
	4 Haastattelulomake vastaanottava taho	

1 JOHDANTO

Mikkelissä sairaalaopetusta annetaan psyykkisesti oirehtiville lapsille ja nuorille Lähemäen ja Moision sairaalakouluissa. Lähemäen sairaalaopetus tarjoaa opetusta 1–6 luokkalaisille ja Moision sairaalaopetus 7–9 luokkalaisille. Opinnäytetyössä keskitytään Lähemäen sairaalaopetukseen. Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimii Lähemäen sairaalaopetus. Opinnäytetyö on saanut alkunsa tarpeesta kehittää oppilaiden paluusiirtymiä Lähemäen sairaalaopetuksesta vastaanottaviin kouluihin, joita on useita ympäri Mikkeliä.

Lähemäen sairaalaopetuksen opettajat ovat huomanneet, että oppilaiden tilanne usein kriisiytyy paluusiirtymän jälkeen. Kriisiytymisellä tarkoitetaan esimerkiksi psyykkisesti oirehtivan oppilaan tilan heikkenemistä niin, ettei koulunkäynti luonnistu. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on selvittää miten siirtymää sairaalaopetuksesta vastaanottavaan kouluun tulee opettajien näkökulmasta kehittää, jotta sairaalaopetuksen ja hoidon aikaansaama kehitys lapsen tilassa voidaan turvata. Aihetta on tarpeellista sekä ajankohtaista tutkia ja kehittää, sillä koulujen resurssit ovat pienet ja on tärkeää miettiä miten käytössä olevia toimintatapoja voidaan kehittää niin, etteivät ne kuluta tarpeettomasti kenenkään voimavaroja.

Opinnäytetyön aineisto on kerätty kevään 2014 aikana puolistrukturoitua haastattelumenetelmää käyttäen. Haastateltavina on kahdeksan erityisluokanopettajaa ja heidät on jaettu lähettävään ja vastaanottaviin tahoihin. Opinnäytetyöhön on haastateltu myös siirtymiä koordinoivaa erityisopettajaa. Lähettävällä taholla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä Lähemäen sairaalaopetuksen opettajia. Vastaanottavia tahoja ovat Lähemäen sairaalaopetuksesta siirtyviä oppilaita ryhmiinsä vastaanottavia opettajia eri kouluista ympäri Mikkeliä. Haastatellut opettajat ovat olleet mukana Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymissä. Paluusiirtymällä tarkoitan oppilaan siirtymää sairaalaopetuksesta kotikouluun. Kotikoululla tarkoitetaan opinnäytetyössä sitä koulua, mihin lapsi sairaalaopetuksesta siirtyy. Kotikoulu ei välttämättä ole lapsen lähikoulu.

Lupa opinnäytetyön aineiston keruuseen opettajia haastatteleamalla on haettu (liite 1) ja saatu Mikkelin kasvatus- ja opetusjohtajalta. Haastattelut on toteutettu haastateltavien opettajien työtiloissa kahden kesken. Yksi haastatteluista on tehty puhelimitse olosuh-

teiden pakosta. Haastateltavilta on pyydetty kirjallinen suostumus (liite 2) haastatteluiden nauhoittamiseen ja litterointiin sekä aineiston käyttämiseen opinnäytetyössä. Haastatteluiden nauhoitettu materiaali sekä litteroitu aineisto hävitetään opinnäytetyön toteuttamisen jälkeen, eikä siihen ole opinnäytetyön prosessin aikana pääsy muilla, kuin allekirjoittaneella. Haastattelut ja niiden litterointi on suoritettu kevään ja kesän 2014 kuluessa. Aineisto on analysoitu elokuun 2014 aikana, jonka jälkeen olen koonnut opinnäytetyön osa-alueet yhteen.

Aineistonkeruumenetelmänä käytän teemahaastattelua. Haastatteluiden muodostaman aineiston avulla kartoitetaan Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymien kehittämisalueita ja kerätyn aineiston perusteella on koottu kehittämis ehdotuksia, jotka esitellään myöhemmin opinnäytetyössä luvussa kahdeksan. Opinnäytetyö on laadullinen ja sillä ei pyritä yleistettävään tulokseen, vaan Lähemäen sairaalaopetuksen siirtymien kehittämiseen. Kartoituksen tuloksena syntyvä opinnäytetyö toimitetaan Lähemäen sairaalaopetuksen lisäksi myös Mikkelin kaupungin sivistystoimelle.

2 SAIRAALAOPETUS SUOMESSA

Askel kohti tasa-arvoista koulutusta otettiin vuonna 1921, kun laki yleisestä oppivelvollisuudesta säädettiin. Tällöin oppivelvollisuudesta voitiin kuitenkin vielä vapauttaa lapsi, jolla oli esimerkiksi liian heikko terveys tai käsityskyky. Erityisopetuksen kasvu ja erikoistuminen alkoi 1940–1960-luvuilla, esimerkiksi vuonna 1939 käynnistyi sosiaalisesti sopeutumattomien ja tunne-elämän häiriöisten tarkkailuopetus. Sairaalaopetuksen asema selkiintyi vuoden 1957 kansakoululain myötä, kun sairaalassa olevat lapset otettiin oppivelvollisuuden piiriin. (Merimaa 2009, 19–20.)

Sairaalaopetusta alettiin ensimmäiseksi toteuttaa sairaaloissa, joissa oli pitkäaikaisia lapsipotilaita esimerkiksi tuberkuloosin vuoksi. Tällöin sairaalaopetuksen päätehtävänä oli oppivelvollisuuden suorittaminen, mutta nykyään sairaalaopetuksen tavoite voidaan nähdä kaksitahoisena. Aiemman oppivelvollisuuden suorittamiseen keskittyvän tehtävän rinnalle on tullut hoidollisempi, kuntoutusta tukeva eli supportiivinen tehtävä. (Runsas 1991, 96–97.)

Perusopetuslain 3. luvun 3. §:ssa määritellään, että opetusta on järjestettävä oppilaan ikäkauden ja edellytysten mukaisesti niin, että se edistää oppilaan kehitystä ja kasvua.

(Perusopetuslaki 628/1998.) Sairaalaopetuksen oppilaat voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: psyykkisesti oireilevat, neurologista kuntoutusta tarvitsevat ja somaattisesti sairaat oppilaat (Ruutu 2006, 12). Perusopetuslain 2. luvun 4 a §:n mukaisesti sairaalan tai erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on moniammatillisesti järjestettävä siirtymisen kannalta välttämätön tuki opetuksen järjestämiseksi oppilaan siirtyessä sairaalaopetukseen ja takaisin. (Perusopetuslaki 628/1998.)

Opinnäytetyössäni keskityn psyykkisesti oirehtivien lasten siirtymiin. Psykiatrinen hoito kuuluu erikoissairaanhoidon piiriin ja perusopetuslain 2. luvun 4 a §:ssa on erikseen määritelty erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus. Sairaalaopetus on lapsen hoitotavoitteita tukevaa kokonaiskuntoutuksellista oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävää opetusta. Lasta hoitavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään opetusta potilaana olevalle lapselle hänen terveydentilansa huomioiden. (Perusopetuslaki 628/1998.)

Sairaalaopetuksessa oleva oppilas säilyttää kotikoulunsa oppilaspaikan sairaalaopetuksessa oloajan (Merimaa 2009, 91). Lapsen siirtyessä pois sairaalaopetuksesta hänelle pyritään löytämään hänen tarpeitaan vastaava ryhmä, johon siirtyä. Siirtymiä koordinoivalla erityisopettajalla on sopivan ryhmän löytämisessä suuri rooli.

Tiluksen ym. (2011, 11) mukaan sairaalaopetuksessa oleva lapsi on ensisijaisesti hoidossa, joten sairaalaopetuksen tehtävänä on tukea hoidon asettamia tavoitteita. Sairaalaopetusyksikkö voi olla hallinnollisesti itsenäinen koulu tai kuulua muun perusopetuksen yhteyteen. Sairaalaopetuksen muoto vaihtelee yksittäisen opettajan antamista opetustunneista aina isoihin moniluokkaisiin sairaalakouluihin (Pelkonen 2012, 3).

Sairaalaopetus on osa perusopetusta ja sen piirissä on vuosittain viitisen tuhatta lasta sekä nuorta ja opetusta järjestetään 28 sairaalaopetusyksikössä. Kierto kotikoulusta sairaalaopetukseen ja takaisin omaan kouluun tapahtuu avohoitomallien lisääntymisen vuoksi aiempaa nopeammin. Lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon ajat voivat vaihdella muutamista viikoista jopa vuosiin. (Tilus ym. 2011, 5–6, 10.)

Avohoidon puolella nuorisopsykiatristen potilaiden määrä on vuodesta 2006 lisääntynyt 68 % ja lastenpsykiatristen potilaiden 37 % (Fredriksson & Pelanteri 2014, 6). Valta-kunnallisella tasolla suurin osa sairaalaopetuksen oppilaista on osastohoidossa, mutta

avohoidon lisääntyessä myös tarve avohoidollisiin koulupaikkoihin kasvaa. Avohoidollisia paikkoja ei ole kaikissa sairaalakouluissa, mutta esimerkiksi Lähemäen sairaalaopetuksessa on mahdollista tukea oppilaan koulunkäyntiä sairaalaopetuksen avopaidalla. Nivelvaiheoppaan (2008, 6–7) mukaan avohoidollisia koulupaikkoja voidaan hyödyntää esimerkiksi silloin, kun oppilas ei ole vielä valmis palaamaan kotikouluunsa osastohoitojakson jälkeen tai kun tilanne oppilaan koulussa on kriisiytynyt ennen osastohoitoa.

Merimaan (2009, 96) mukaan sairaalakoulujen opettajien kokemus on, että sairaalaopetukseen tulevat oppilaat ovat aiempaa aggressiivisempia ja moniongelmaisempia. Lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen on muuttanut osaltaan sairaalaopetuksen toimenkuvaa. Sairaalaopetusyksiköiltä odotetaan heidän opetuksellisen perustehtävänsä lisäksi ohjaus- sekä konsultaatioapua oppilaaksiottoalueiden opettajille (Tilus ym. 2011, 10).

Sairaalaopetusta on viime vuosina kehitetty ja viety eteenpäin valtakunnallisella tasolla. Saireke on opetushallituksen toimesta vuosien 2005–2010 aikana toteutettu sairaalaopetuksen kehittämishanke. Hankkeen tavoitteina oli sairaalaopetuksen käytänteiden yhtenäistäminen, nivelvaiheiden sekä tukitoimien mallintaminen ja osaamiskeskuksien toiminnan parantaminen (Tilus 2012, 2). Saireke-projektin myötä muodostui useita osaprojekteja, joiden tarkoituksena on kehittää sairaalaopetuksen käytänteitä. Tällaisia tuotoksia ovat muun muassa Nivelvaiheopas (2008) ja Ruudun (2006) pro gradu -tutkielma, jossa kartoitetaan sairaalaopetuksen paluusiirtymän edellytyksiä ja ongelmakohtia. Ruutu hankki tutkimusaineistonsa lomakehaastattelemalla sairaalakoulujen opettajia ja rehtoreita. Ruudun (2006) pro graduissa kerrotaan sairaalaopetuksen käytänteistä ja kartoitetaan niiden toimivuutta. Ruudun (2006, 85) yhtenä jatkotutkimusehdotuksena on tutkia vastaanottavan tahon näkökulmaa siirtymässä ja verrata sitä sairaalakoulun näkemykseen. Tähän asetelmaan keskityn opinnäytetyössäni, kuitenkin rajattuna vain Lähemäen sairaalaopetuksen yksikön paluusiirtymiin.

3 SAIRAALAOPETUS MIKKELISSÄ

Etelä- ja Itä-Savon sairaanhoitopiirien alueella asuvat psykiatrisessa hoidossa olevat nuoret opiskelevat Moisio sairaalaopetuksessa. Moisio sairaalaopetus sijaitsee Moi-

sion psykiatrisen sairaalan alueella. Nuorisopsykiatrisella osastolla tutkitaan ja hoidetaan 13–17-vuotiaita nuoria (Nuorisopsykiatrian osasto 2008). Moision sairaalaopetuksessa annetaan opetusta sekä avo- että osasto-oppilaille. Opetusryhmässä on paikka kahdeksalle nuorisopsykiatrisella osastolla olevalle nuorelle ja kuudelle avo-oppilaalle. Avo-oppilaille tulee olla hoitosuhde nuorisopsykiatriselle poliklinikalle. Moision sairaalaopetus toimii hallinnollisesti Mikkelin lyseon koulun alaisuudessa. (Mikkelin lyseon koulu 2014.)

Tässä opinnäytetyössä keskityn kuitenkin Lähemäen sairaalaopetuksen alakouluikäisten lasten paluusiirtymiin. Lähemäen sairaalaopetus antaa sairaalaopetusta lastenpsykiatrisella päiväosastolla tutkimuksissa sekä hoidossa oleville alakoululaisille. Avo-opetusta Lähemäen sairaalaopetuksessa annetaan lasten psykiatrisella poliklinikalla hoitosuhteessa oleville oppilaille. Lähemäen sairaalaopetuksen yhteydessä oleva lastenpsykiatrinen päiväosasto tarjoaa lastenpsykiatrasta hoitoa ja tutkimusta 6–12-vuotiaille lapsille. Lastenpsykiatriseen tutkimukseen voi kuulua esimerkiksi psykologin tutkimuksia ja toimintaterapeutin arvio. Lapset ovat päiväosastolla arkisin klo 8.00–14.00. Päiväosastolla lapselle määrätty omahoitaja sekä hoitajapari. Osastojakson aikana lapsi käy sairaalaopetuksessa vointinsa mukaan. (Lasten psykiatrian päiväosasto 2011.)

Sairaalaopetuksella pyritään turvaamaan oppivelvollisuuden suorittaminen sekä oppiminen sairaalajakson aikana. Koulunkäynti sairaalaopetuksessa myös edustaa lapselle normaaliutta hoitojakson aikana (Tilus 2008, 54). Opetusta toteutetaan pedagogisesti kuntouttavana yhteistyössä psykiatrisen hoidon rinnalla ja sen tavoitteet muokataan hoidon tavoitteita tukemaan. (Mikkelin lasten sairaalaopetus 1–6 2014.) Lähemäen sairaalaopetus kuuluu hallinnollisesti Urpolan koulun alaisuuteen ja se sijaitsee Urpolan koulusta erillisessä yksikössä lastenpsykiatrisen päiväosaston yhteydessä Lähemäki-talolla. Päiväosasto ja sairaalaopetus toimivat toistensa välittömässä läheisyydessä, mikä helpottaa hoidon ja opetuksen yhteistyötä. (Urpolan koulun sairaalaopetuksen opetussuunnitelma 2014.) Lähemäen sairaalaopetuksessa toimii kaksi luokkaryhmää, joista toinen tarjoaa opetusta 1–4 luokkalaisille ja toinen 5–6 luokkalaisille. Molemmissa luokissa toimii oma opettaja ja koulunkäyntiavustaja. Kaikki opinnäytetyössä haastatellut opettajat ovat olleet mukana alaluokille siirtyvien oppilaiden siirtymissä.

4 LÄHTÖKOHDAT, ENNAKKO-OLETTAMUKSET JA TAVOITTEET

4.1 Lähtökohdat

Sairaalaopetuksen laatukriteerit (Tilus ym. 2011) on käsikirjamainen opas, johon on liitetty säädökset koskien opetuksen järjestämistä sekä ohjeita ja esimerkkejä työta-voista sekä käytänteistä. Varsinkin yhteistyön sujuvuutta sidosryhmien kanssa korostetaan välttämättömänä Sairaalaopetuksen laatukriteereissä (Tilus ym. 2011, 9), joten koen tärkeänä osana kehittämistyötäni yhteistyön laadun kartoittamisen Lähemäen sairaalaopetuksen ja vastaanottavien tahojen välillä.

Opettajien työkuva on viime vuosien aikana laajentunut. Opettajan palkan laskennallisenä perusteena toimivat oppitunnit, mutta opettajan työhön kuuluu lisäksi paljon valmistelua ja suunnittelua sekä moniammatillista yhteistyötä. Opettajan työkuva laajentaa entisestään kasvatuksellisen ja opetuksellisen työn lisäksi varhainen puuttuminen, sillä sen myötä opettajalle on langennut muun muassa erilaisten ongelmatilanteiden selvittäminen ja erityisen tuen tarpeiden kohtaaminen. (Huhtanen 2007, 17.) Varhainen puuttuminen voidaan käsittää puuttumisena jo ennen kuin ongelmia edes ilmaantuu, mutta käytännössä se on puuttumista havaittuihin ongelmiin mahdollisimman pian havainnosta (Huhtanen 2011, 40). Sairaalaopetuksen opettaja on osa työryhmää, jonka tarkoituksena on korjaavan työn lisäksi vastata myös ennaltaehkäisevän työn tavoitteisiin. (Tilus ym. 2011, 10). Kun opettaja huomaa oppilaan koulunkäynnissä ilmenevän ongelmia, hän on yhteydessä huoltajiin. Mikäli oppilaan tilanne ei korjaannu opettajan toteuttamien keinoin, esimerkiksi lisäopetuksen ja avustajan käytöllä tai luokkatilanteita muuttamalla, voi opettajan usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin heiketä. Tällöin opettajalla on mahdollisuus kääntyä oppilashuoltoryhmän puoleen. (Huhtanen 2007, 41).

Kouluissa toteutetaan oppilashuollollista toimintaa ja se koskee koko henkilökuntaa. Koulukohtaisesti on usein määritelty oppilashuoltoryhmä, minkä rooli voidaan käsittää vaikeuksia ennaltaehkäisevänä, moniammatillisena ja kouluyhteisöä tukevana. Oppilashuollollisen työn ja oppilashuoltoryhmän tuloksellinen työ vaatii panostusta, mutta se vaikuttaa pitkällä tähtäimellä lisääntyneenä hyvinvointina ja jaksamisena. Onnistuessaan oppilashuollollinen työ vapauttaa opettajan suorittamaan perustehtävänsä. (Ti-

lus 2004, 153). Oppilashuollon kautta on helpoiten saatavissa terveydenhoitajan, koulukuraattorin ja psykologin palvelut. Sairaaloiden tutkimusjaksoille tarvitaan lähete, minkä saa esimerkiksi koululääkäriltä tai psykologilta. (Huhtanen 2007, 46.)

Yksi opinnäytetyön lähtökohdista on sairaalaopetuksen siirtymissä mukana olevien opettajien saaman tuen riittävyyden kartoittaminen. Tuen rakentaminen lähtee jo ylimmästä johdosta ja rehtorista. Rehtorilla on mahdollisuus edesauttaa työyhteisön psykologisen pääoman vahvistumista. Psykologisella pääomalla tarkoitetaan kykyä soveltaa myönteistä ajattelua käytäntöön. Rehtori voi auttaa opettajia tuntemaan itsensä arvokkaiksi välittämällä siitä, kuinka heillä työssä sujuu ja rohkaisemalla opettajia poistumaan mukavuusalueeltaan. (Salovaara & Honkonen 2013, 55.)

Oppilaan vaiheet sairaalaopetuksessa on jaettavissa kolmeen keskeiseen osaan. Ensimmäinen vaihe on oppilaan siirtyminen sairaalaopetukseen, toinen sairaalaopetuksessa vietetty aika ja kolmantena oppilaan siirtyminen sairaalaopetuksesta vastaanottavaan kouluun. (Urpolan koulun opetussuunnitelma 2014.) Opinnäytetyössäni keskityn tähän kolmanteen vaiheeseen ja sen kehittämiseen siirtymissä toimivien opettajien näkökulmasta. Oppilaan siirtyminen sairaalaopetuksesta vastaanottavaan kouluun tapahtuu vaiheittain.

Ruudun (2006, 84) rakentaman siirtymämallin perusteella sairaalaopetuksesta pois siirtymisen nivelvaiheessa olisi toimittava seuraavien periaatteiden mukaisesti: ajoissa aloitettu valmistautuminen siirtymään, asteittainen siirtyminen vastaanottavaan kouluun, riittävän pitkä nivelvaihe, riittävien ja perusteltujen tukitoimien toteutuminen nivelvaiheessa, tiedonsiirto osapuolien välillä, vastaanottavan tahon vierailu lähettävällä taholla, saattaen vaihdon toteuttaminen, siirtymän positiivisuuden korostaminen, mahdollisuus räätälöidä oppilaan jatkopaikka uudelleen, mikäli suunniteltu jatko on sopimaton ja riittävän pitkään toteutettu siirtymäseuranta. Edellä listatut Ruudun (2006, 84) kehittämän siirtymämallin periaatteet toimivat pohjana siirtymän osa-alueiden kartoittamiselle mukana olevien tahojen kokemuksen pohjalta. Opinnäytetyön lähtöoletuksena on, että Lähemäen sairaalaopetuksen siirtymät toimivat valtakunnallisten sairaalaopetuksen laatukriteerien ja hyväksi havaittujen käytäntöjen mukaisesti.

Saireke-projektin (2005–2010) osahankkeena Auroran koululle toteutettu Nivelvaiheopas (2008) toimii Ruudun (2006) pro gradun lisäksi pohjana kehittämistyölleni. Nivelvaiheoppaaseen on koottu hyviä käytänteitä sairaalaopetuksen siirtymiin liittyen ja sen on tarkoitus toimia paluusiirtymiä toteuttavien tahojen vuorovaikutuksellisenä välineenä (Nivelvaiheopas 2008, 3).

4.2 Ennakko-olettamukset

Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymissä kehittämisalueina tiedetään olevan siirtymäseuranta, sillä Lähemäen sairaalaopetuksen opettajat ovat huomanneet, että puolesta vuodesta kahteen vuoteen siirtymän jälkeen, oppilaan tilanne usein kriisiytyy. Sairaalaopetuksen lisäksi terveydenhuollon puolella on herätty siihen, että myös päiväosaston tukea tarvitaan vielä lapsen kotikouluun siirtymisen jälkeen (Etelä-Savon sairaanhoitopiirin ky. 2010, 3).

Salovaaran & Honkosen (2013, 156) mukaan palaute antaa opettajalle tietoa toimiansa vaikutuksesta muihin. Jälkiohjauksen merkitys oppilaan siirtymän jälkeen onkin suuri. Sairaalaopetuksella ei ole oikeudellista vastuuta toteuttaa jälkiseurantaa, mutta Ruudun (2006, 54) pro gradun mukaan osa kouluista painottaa moraalista ja eettistä vastuuta siirtymän jälkeisessä seurannassa. Ruudun (2006, 54) pro gradussa tuki- ja ohjauspalveluilla nähdään olevan jälkiseurannassa suuri rooli. Seuranta mahdollistaa sairaalaopetuksen henkilökunnalle pedagogiset interventiot, joiden avulla oppilaan tilanne ei heikkenisi liikaa ja hän voisi jatkaa kotikoulussaan. Ruudun (2006, 54) tutkimuksen mukaan vastaanottavat koulut ovat saaneet jälkikonsultaatiosta rohkaisua jatkaa oppilaan kanssa työskentelyä.

Ennalta tiedossa olevina haasteina siirtymissä ovat myös valtakunnallisestikin tiedostetut vastaanottavien koulujen rajalliset mahdollisuudet ja valmiudet tukea sairaalaopetuksesta palaavaa tai sinne siirtyvää psyykkisesti oirehtivaa lasta (Tilus ym. 2011, 6). Opinnäytetyöhön haastatellut opettajat ovat erityiskasvatuksen perusteet tuntevia opettajia, joten voidaan olettaa heillä olevan erityisen tuen tarpeeseen johtavien syiden tuntemus. Käytännön tilanteet opitaan kuitenkin monesti vasta kokemuksen myötä, näin ollen olisi tärkeää jakaa asiantuntemusta opettajien kesken (Huhtanen 2007, 48).

Siirtymissä haastavaa opettajille tiedetään olevan myös se, että sairaalaopetuksesta siirtyvät oppilaat saattavat käyttää eri kirjasarjoja, kuin vastaanottava koulu. Tämä johtuu siitä, että oppilas voi siirtyä sairaalaopetukseen eri koulusta, mihin hän sairaalaopetusjakson jälkeen palaa. Haasteellisena opettajat pitävät myös sitä, että sairaalaopetuksessa keskitytään vain tärkeimpiin oppiaineisiin. Runsas (1991, 100) tuo kuitenkin ilmi, että sairaalaopetuksessa normaalia koulutyöskentelyä voivat hankaloittaa muun muassa oppilaan motivaation lasku sairaudesta johtuen ja se, että oppilaalla ei ole kestävyyttä tehdä tavanomaisten läksyjen luonteisesti tehtäviä.

Saireke-projektin (2005–2010) osahankkeena toteutetun Nivelvaiheoppaan (2008, 14) mukaan avoin keskustelu kaikkien osapuolten kanssa on ensiarvoisen tärkeää oppilaan integroitumisessa takaisin kotikouluun. Sairaalaopetuksen perusrakenteisiin kuuluu Sairaalaopetuksen laatukriteereiden (Tilus ym. 2011, 53) mukaan muun muassa moniammatillinen yhteistyö. Moniammatillista yhteistyötä toteutetaan jokaisen oppilaan kohdalla erikseen määräytyvällä tarkoituksenmukaisella kokoonpanolla.

Opinnäytetyön lähtöolettamuksena on, että siirtymissä toteutetaan saattaen vaihtoa. Saattaen vaihto -periaatteen tarkoituksena on toteuttaa vuorovaikutuksellista yhteistyötä oppilaan, hoidon, huoltajien ja lähettävän sekä vastaanottavan koulun välillä. Saattaen vaihto on asteittaista siirtymistä, joka tukee hoitojakson aikana saavutettujen tulosten kestävyttä. Suunnitelmallisuus sekä tavoitteellisuus ovat saattaen vaihdon tärkeimpiä elementtejä. (Tilus 2010).

4.3 Tavoitteet

Kehittämistyössäni pyrin hahmottamaan Lähemäen sairaalaopetuksen siirtymien mahdollisia epäkohtia ja kehittämisalueita. Tavoitteena on myös tuoda näkyviksi jo ennalta tiedettyjä kehittämisalueita. Kehittämisalueiden näkyväksi tekemisellä voidaan Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymien toteuttamisesta pyrkiä tekemään tehokasta, luontevaa ja joustavaa.

Ennalta tiedetty Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymien kehittämisaalue on jälki-seuranta, joten tärkeänä tavoitteena on kartoittaa mitä opettajat pitävät hyödyllisenä ja riittävän laadukkaana siirtymäseurantana. Lähtöolettamuksena on, että siirtymäseuranta

on ollut siirtymissä vähäistä tai olematonta ja että sitä on toteutettu hyvin strukturoimattomasti ja ohimennen muiden asioiden ohella. Vuoden 2014 aikana Lähemäen sairaalaopetus on alkanut kehittää siirtymäseurantaa itsenäisesti luomalla siitä tiiviimpää sekä heidän, että hoidon osalta.

Tärkeää on myös selvittää, millaisena lähettävän ja vastaanottavien tahojen opettajat kokevat roolinsa siirtymissä, sillä varsinkin vastaanottavien opettajien perustehtävä on pedagoginen eikä hoidollinen. Lisäksi tiedetään, että kun opettajilla on tarpeeksi tietoa lapsen tilanteesta, niin he pystyvät asennoitumaan sairaalaopetuksesta siirtyvään oppilaaseensa avoimesti ja myös tukea luokkansa oppilaita avoimessa ilmapiirissä uutta oppilasta kohtaan. Lähemäen sairaalaopetus haluaa myös tietää, millaisena vastaanottavat opettajat kokevat siirtymät. Näiden edellä mainittujen lähtökohtien ja tavoitteiden puitteissa olen muokannut haastatteluideni aihepiirit ja kysymykset.

5 AINEISTON KERUU

Teemahaastattelua kutsutaan puolistrukturoiduksi haastattelumenetelmäksi. Puolistrukturoiduille menetelmille on ominaista, että jokin haastattelun näkökohta on määritetty tarkkaan, mutta kaikkia ei. Haastattelu voi edetä yksityiskohtaisten kysymysten sijaan hieman vapaammin ennalta määriteltujen teemojen johdolla. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48). Valitsin tutkimusaineiston keruumenetelmäksi teemahaastattelun, sillä siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut haastattelun teemat pohjautuvat jo tutkittavasta ilmiöstä tiedettyyn (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77–78.)

Kehittämistyössäni haastattelun aihepiiri ja teemat ovat selvillä ennen haastattelutilanteita. Haastattelutilanteita varten olin hahmotellut molemmille tahoille omat haastattelulomakkeet (liitteet 3 ja 4) itselleni avuksi, mutta kysymysten järjestys ja muoto vaihtelivat aina haastateltavan tuottaman aineiston mukaan. Haastatteluiden rungot pohjautuvat osittain Saireke-hankkeen myötä tuotettuun Nivelvaiheoppaaseen (2008, 14, 17) sekä Ruudun (2006, 84) rakentamaan siirtymämalliin ja Lähemäen sairaalaopetuksen opettajien sanottamiin kehittämisalueisiin. Haastatteluiden teemoina toimivat saattaen vaihto -periaate, siirtymiin käytetty aika ja sen riittävyys, siirtymäseuranta, siirtymässä saatu tuki, opettajan rooli siirtymässä sekä yhteistyö lähettävän ja vastaanottavan tahon välillä.

Haastattelin yhteensä kahdeksaa erityisluokanopettajaa. Kaksi heistä toimii Lähemäen sairaalaopetuksen opettajina, viisi heistä on vastaanottavien tahojen erityisopettajina eri kouluissa Mikkelin alueella ja yksi haastateltu työskentelee koordinoivana erityisopettajana oppilaiden siirtymissä. Lähettävältä taholta haastateltavina ovat molemmat siellä toimivat opettajat. Vastaanottavat opettajat valittiin niin, että he ovat olleet mukana mahdollisimman tuoreissa siirtymissä, käytännössä muutaman lähivuoden aikana. Vastaanottavat opettajat valitsin haastateltaviksi yhteistyössä Lähemäen sairaalaopetuksen opettajien kanssa.

Molempien sekä lähettävän että vastaanottavan tahon haastattelu on merkittävää, jotta saadaan mahdollisimman luotettavaa tietoa siitä, kuinka siirtymät ovat käytännössä sujuneet. Koordinoiva erityisluokanopettaja toimii siirtymissä ikään kuin välikätenä, joten koen hänen haastattelun myös tärkeänä, jotta siirtymien sujumisesta saadaan mahdollisimman todenmukainen ja katkeamaton kuva valmistelusta integraatioon asti.

Haastateltavien valikoimisen jälkeen olin yhteydessä haastateltaviin opettajiin puhelimitse sekä sähköpostin välityksellä. Kaikki kahdeksan haastatelluiksi kaavailtua opettajaa suostuivat haastatteluihin. Haastattelin ensin lähettävän tahon opettajat, sen jälkeen vastaanottavat ja viimeisenä koordinoivan erityisopettajan. Järjestys on tämä sen vuoksi, että lähettävä taho on opinnäytetyön työelämäkumppani ja heidän tuottamasta aineistosta sain pohjaa vastaanottavien haastatteluille. Yksi haastatteluista tehtiin olosuhteiden pakosta puhelimitse, muut haastattelut tehtiin opettajien työtiloissa kahden kesken. Haastatteluihin meni aikaa 20–40 minuuttia.

Haastatteluiden muodostaman aineiston analyysin toteutin sisällönanalyysina. Sisällön analyysi etenee Tuomea & Sarajärveä (2002, 94) mukaillen seuraavasti: Ensimmäinen tehdään päätös, mikä tutkittavassa aineistossa kiinnostaa, sitten aineisto käydään läpi ja siitä erotetaan sekä merkitään asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseen. Epäolennaiset asiat jätetään huomiotta. Merkityt asiat kerätään yhteen ja siirretään erikseen muusta aineistosta. Tämän jälkeen aineisto teemoitetaan ja viimeisenä tehdään yhteenveto aineistosta. Aineiston analyysi on pitkälti myös teoriasidonnaista. Teoriasidonnaisessa analyysissä aikaisempi tieto ohjaa aineiston analyysissä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98.)

6 LUOTETTAVUUS

Luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää esimerkiksi eettisyyden, validiteetin ja reliabiliteetin käsitteitä. Yksi tutkimuksien ja opinnäytetöidenkin eettisistä kysymyksistä on tutkimuksen otoskoon eli tässä tapauksessa haastateltavien lukumäärän määrittely. Haastateltavien tulee edustaa tutkittavaa perusjoukkoa riittävän tarkasti. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 70.) Haastateltavien valinnassa onnistuttiin hyvin, sillä kehittämisalueita saatiin haastatteluiden myötä esille ja haastateltavat ovat kaikki olleet mukana Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymissä. Haastateltavina toimii kahdeksan erityisopettajan valikoitu joukkio. Haastateltavien lukumäärään vaikutti muun muassa käytettävissä oleva aika. Haastatteluja toteutettaessa huomasin, että vastaukset ovat hyvin samantapaisia keskenään. Näin ollen en usko, että suuremman haastatteluotoksen valinta olisi vaikuttanut merkittävästi lopputulokseen. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarvettakaan pyrkiä yhtä suuriin otoksiin kuin määrällisessä tutkimuksessa (Anttila 2007, 127).

Haastateltavat saivat etukäteen tietää haastatteluiden teemat, mutta eivät kysymyksiä. Aihepiirit, jotka haastateltavat saivat tietää etukäteen, olivat saattaen vaihto -periaate, siirtymässä saatu tuki ja opettajan rooli siirtymässä sekä tahojen välinen yhteistyö. Lisäksi heillä oli tiedossa, että opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Lähemäen sairaalaopetuksen siirtymiä. He pystyivät ennalta hieman valmistautumaan haastatteluun, mutta he eivät voineet miettiä vastauksia valmiiksi. Tällä pyrin siihen, että vastaukset olisivat mahdollisimmat aitoja. Teemojen kertominen haastateltaville etukäteen palvelee haastattelun ideaa saada tutkittavasta aineistosta mahdollisimman paljon tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75).

Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa on tutkittu siinä luvattua asiaa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.) Opinnäytetyön haastatteluista koottu aineisto perustuu täysin opettajien subjektiiviseen eli omakohtaiseen kokemukseen ja se on juuri sitä, mitä opinnäytetyöllä haetaan. Opettajien omakohtainen kokemus siirtymien sujumisesta auttaa kehittämään niitä opettajien näkökulmasta eteenpäin.

Reliabiliteetin käsitteellä tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuuden kannalta sitä, että tutkimus on toistettavissa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.) Opinnäytetyö on tehty valta-

kunnallisten siirtymässä toteutettavien periaatteiden pohjalta ja sen myötä esille nousevat kehittämisalueet ovat myös valtakunnallisella tasolla tunnustettuja haasteita. Opinnäytetyössä ei kuitenkaan pyritä yleistettävään tietoon, vaan tavoitteena on kartoittaa Lähemäen sairaalaopetuksen siirtymien kehittämisalueita ja siinä onnistuttiin.

Haastateltavina on melko pieni kahdeksan opettajan valikoitu joukkio. Tämä on otettu kuitenkin huomioon tuloksia raportoidessa ja yksilöiden äänet on pyritty häivyttämään. Opinnäytetyössä ei myöskään kerrota tarkkaan mistä kouluista tai ryhmistä vastaanottavat opettajat ovat, joten he eivät ole tunnistettavissa. Opinnäytetyössä pyrin toteuttamaan objektiivisuuden ja rehellisyyden periaatteita. Osaltaan opinnäytetyön luotettavuuteen voi vaikuttaa lähettävän tahon rooli kehittämistyön työelämäkytköksenä. Olen suorittanut Lähemäen sairaalaopetuksessa yhden opintoihini liittyvän harjoittelun, joten siellä toimivat opettajat ovat minulle entuudestaan tuttuja. Lisäksi minulla on ensikäden tieto siitä, miten heidän yksikössään toimitaan siirtymissä. Aikaisempi harjoitteluni Lähemäen sairaalaopetuksessa antaa minulle hyvät valmiudet kartoittaa siirtymien kehittämisalueita, mutta se voi myös vaikuttaa objektiivisuuteeni.

Tarkastellessa opinnäytetyötä eettisesti voidaan kiinnittää huomiota opinnäytetyön totuudellisuuteen, tarkkuuteen, läpinäkyvyyteen ja viittauksiin muiden töistä. Opinnäytetyön tekijänä olen vastuullinen mahdollisista virheistä mitä voi tulla, kun aineistoa käsittelee ja sen tuo julki oman tulkinnan kautta. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 113.)

7 HAASTATTELUAINEISTON TULKINTA

7.1 Siirtymien sujuminen

Huhtasen (2007, 23) mukaan kouluissa toimii nykyään integraatio suhteellisen hyvin, mutta asenteissa sekä odotuksissa on edelleen parantamisen varaa. Tämän huomasin myös aineistoa käsitellessäni. Koulujen aikuisten asenne voi olla hyvin varautunut ja jopa negatiivinen sairaalaopetuksesta siirtyvää lasta kohtaan. He eivät luota siihen, että lapsen tila on osastojakson aikana mennyt eteenpäin ja kehittynyt. Lapsen aiempiin pulmiin takerrutaan ja vanhat ongelmat muistetaan liian hyvin. Monen haastatellun puheesta käy ilmi, että 10-vuotias lapsi on voinut jo polttaa siltoja takanaan. Tällaiset tilanteet voitaisiin ennaltaehkäistä puuttumalla lapsen tilanteeseen tarpeeksi varhain ennen kuin tilanne kriisiytyy. Pitkät jonotusajat hoitoon pääsyssä hankaloittavat tilannetta

myös opettajien kannalta. Ennaltaehkäisevää toimintaa auttaisi, jos koulujen opettajilla olisi tarpeeksi tietoa esimerkiksi psyykkisestä oireilusta ja siitä milloin lapsen tilanteen vakauttamisessa tarvitaan muutakin tahoja kuin vain koulua.

Haastatteluiden pohjalta käy ilmi, että opettajat kokevat Lähemäen sairaalaopetuksen toteuttamien siirtymien sujuvan pääsääntöisesti hyvin. Onnistuneen siirtymän edellytyksenä opettajat kokevat molemminpuolisen luottamuksen osapuolien ammattitaitoon ja osaamiseen. Enemmistö haastatelluista tuo ilmi onnistuneiden siirtymien suurimpana haasteena resurssipulan. Monet opettajat tietävät kuinka heidän olisi parasta toimia, mutta se ei ole käytössä olevin resurssein mahdollista. Resurssien pienenä näkyy opettajien mukaan esimerkiksi työtuntien suunnittelussa. Siirtymien suunnitteluun käytetty aika voi olla pois opettajan perustyöstä. Lisäksi moni vastaanottava opettaja tuo esille, että joissain siirtymissä lasta saattava aikuinen olisi hyvä saada pidemmäksi aikaa lapsen mukaan. Toisaalta joku toinen taas kokee saattavan aikuisen häiritseväksi tekijänä. Aineistosta käy myös ilmi, että saattaja on irrottautunut siirtymästä jo sovittua aiemmin, kun hän on tuntenut itsensä tarpeettomaksi lapsen siirtymän sujuessa hyvin. Tällainen toimintamalli onkin varmasti toimivin, jolloin käytettävissä olevat työvoimat eivät kuormitu turhaan.

Monen haastatellun tuottamasta puheesta käy myös ilmi, että kuuden viikon kokeilujakso sairaalaopetuksesta siirryttäessä on hyvin lyhyt aika kartoittaa oppilaan todellista jaksamista koulumaailmassa. Monen oppilaan tilan on nähty huononevan nopeasti kokeilujakson päättymisen jälkeen. Tällaisessa tilanteessa vastaanottavat opettajat kaipaavat nykyistä tiiviimpää seurantaa ja konkreettisia neuvoja, kuinka lapsen kanssa tulisi toimia. Haasteellisena siirtymien onnistumisen kannalta molempien tahojen opettajat nostavatkin esille sen, jos siirtyvän oppilaan psyykkinen kunto on hyvin heikko. Siirtymää ei ole mahdollista saada onnistumaan opettajien tahtotilasta huolimatta, mikäli oppilas ei ole koulukuntainen.

Vastaanottavat opettajat kokevat ennako-olettamuksen mukaisesti siirtymän haasteena sen, jos oppilas käyttää eri kirjasarjaa kuin vastaanottava koulu. Lisäksi haastavana koetaan se, ettei sairaalaopetuksessa voida oppilaan terveydentilan vuoksi toteuttaa täysipäiväistä viikkoa samalla työpanoksella, kuin vastaanottavassa koulussa. Sairaalaopetuksessa keskitytään tärkeimpiin oppiaineisiin. Vastaanottavat opettajat kokevat tämän

oppilaan kannalta haitallisena, sillä oppilaat helposti turhautuvat, jos luokkakaverit ovat häntä edellä.

Vastaanottavat tahot kokevat siirtymien mahdollisena heikkoutena sen, että yhteydenpito saattaa jäädä vain heidän päähänsä. Monet kuvaavat puheessaan sitä, että varsinkin haastavan oppilaan siirtymän jälkeen opettajan energia menee luokan arjen pyörittämiseen, jolloin yhteydenpito helposti unohtuu. Lisäksi he kokevat ongelmallisena sen, etteivät tiedä kenen puoleen kääntyä sen jälkeen, kun oppilas on siirtynyt pois sairaalaopetuksesta, eikä ole enää osastolla kirjoilla.

Läheittävä taho kokee vahvuutenaan siirtymissä sen, että he työskentelevät pienyksikössä. Heidän kokemuksensa on, että pienyksikössä työskentely mahdollistaa tiiviin yhteistyön sairaalaopetuksen, hoitavan tahon ja huoltajien välillä. He kokevat myös, että pienyksikkö mahdollistaa intensiivisen ja kokonaisvaltaisen käsityksen saamisen oppilaan tilanteesta. Vastaanottavan tahon kokemus läheittävästä tahosta on hyvin samanlainen ja he arvostavat läheittävän tahon näkemystä oppilaasta. Haastatteluista koottua aineistoa läpikäydessä tulee kuitenkin väistämättä esille perustavanlaatuinen pulma, että siirtymää kuormittavat asiat eivät yleensä johdu lapsesta, vaan häntä ympäröivistä aikuisista ja heidän asenteistaan.

7.2 Siirtymien valmistelu

Kartoitan haastatteluillani sitä, onko siirtymien suunnitteluun ja oppilaan integroitumiselle varattu opettajien näkökulmasta riittävästi aikaa. Suurin osa haastatteluista opettajista on sitä mieltä, että aikaa on riittävästi, jos siirtymän suunnittelu saadaan alkamaan ajoissa. He kuitenkin kokevat myös, että aikaa voisi olla enemmän, jotta rauhalliselle työskentelylle olisi tilaa.

Lisäksi kyselen vastaanottavilta opettajilta valmistelevatko he luokkaansa sairaalaopetuksesta siirtyvää oppilasta ajatellen ja jos valmistelevat, niin millä tavoin he sen tekevät. Suurin osa vastaanottavista opettajista valmistelee luokkaansa siirtyvää oppilasta ajatellen. Siirtyvälle oppilaalle mietitään istumapaikka luokasta jo ennen siirtymää ja osa opettajista käy oppilaiden kanssa keskustelua siitä, miltä heidän luokkaan tuntuisi tulla uutena oppilaana. Jotkut opettajat osoittavat ryhmästään vastuupilaan siirtyvän

oppilaan tueksi. Vastuuoppilaan tehtävänä on opastaa siirtyvää oppilasta esimerkiksi luokkien välillä kulkemisessa. Opettajat kokevat luokan valmistelun tärkeänä osana sairaalaopetuksesta siirtyvän lapsen integroitumista. Opettajat kertovat ryhmälleen siirtävästä oppilaasta usein sukupuolen ja sen millä luokka-asteella hän opiskelee, mikäli luokassa on eri-ikäisiä oppilaita. Oppilaille ei kuitenkaan kerrota, että lapsi on siirtymässä heidän luokkaansa sairaalaopetuksesta.

Monet haastatelluista opettajista on sitä mieltä, että avoimuus on siirtymän onnistumisen kannalta tärkeää ja joskus jopa ratkaisevaa. Suurin osa opettajista kokee tämän vuoksi suhteen oppilaan huoltajiin tärkeänä. Valmistellessaan ryhmäänsä sairaalaopetuksesta siirtyvän oppilaan tuloon opettajat usein kertoisivat mielellään jotain positiivista tulevasta oppilaasta, mikäli vanhemmat sen sallivat. Lisäksi osa vastaanottavista opettajista kokee tärkeäksi oppilaan mahdollisten pulmien avaamisen muille oppilaille heidän ikätasonsa ja ymmärryksensä mukaisesti.

Tärkeinä osina siirtymän valmistelua opettajat kokevat, että se aloitetaan riittävän ajoissa ja että siihen liittyvät moniammatilliset palaverit pidetään suunnitellusti. Opettajat kokevat tiedonsiirron isona ja tärkeänä osana siirtymää, sillä heidän mukaansa etenkin hiljaista tietoa on koulumaailmassa suuri määrä. Opettajan on helpompi valmistautua siirtymään ja sen tuomiin haasteisiin, mikäli hänellä on riittävästi tietoa esimerkiksi oppilaan käyttäytymisestä ja hänelle ominaisista piirteistä sekä siitä, kuinka ne ilmenevät erilaisissa tilanteissa. Samasta lähtökohdasta lähettävä taho mieltii mahdollisuutta tarkkailla vastaanottavaa luokkaa ja sen ryhmädynamiikkaa, jotta lasta voisi valmistella kattavammin siirtymää ajatellen.

7.3 Saattaen vaihto

Molemmat tahot ovat hyvin perillä siitä mitä saattaen vaihto -periaate tarkoittaa ja mihin sillä pyritään. Tärkeimmiksi osa-alueiksi saattaen vaihdossa haastatellut opettajat nimeävät tiedonsiirron sekä tiiviin yhteistyön siirtymän osapuolien välillä heti siirtymän suunnittelusta lähtien. Tärkeänä opettajat pitävät myös olemassa olevaa käytäntöä siitä, että lapsen mukana siirtymän ensiaskeleilla kulkee lähettävältä taholta lapselle tuttu luokka-avustaja tai hänen omahoitajansa. Saattajan koetaan tuovan paljon tärkeää hiljaista tietoa, mitä ei pystytä välittämään muuten kuin arjen tilanteita tarkkailemalla ja peilaamalla lapsen toimintaa käytännön tilanteissa.

Läheittävä taho nostaa haastatteluissa esille, että saattaen vaihdossa heidän vastuullaan on saattaa tieto lapsesta mahdollisimman turvallisesti ja kattavasti vastaanottavalle taholle. Läheittävän tahon opettajien mukaan saattaen vaihdossa on kehitytty viimeisen parin vuoden aikana parempaan suuntaan. Kehitys on läheittävän tahon mukaan alkanut siitä, kun on ymmärretty miten suuri merkitys riittävä laadukkaalla ja pitkäjänteisellä siirtymän työstämisellä on. Saattaen vaihdolla läheittävän tahon kokemuksen kautta keräämä tieto oppilaasta voidaan saattaa työvälineeksi vastaanottavalle taholle, jotta heidän ei tarvitse käydä oppilaan kanssa samoja kamppailuja toimivien työtapojen löytämiseksi mitä läheittävä taho on jo käynyt.

Molemmat tahot kokevat, että avoimuus on tärkeä osa saattaen vaihdon onnistumista. Vastaanottavien tahojen opettajat tuovat esille saattaen vaihdon suurena vahvuutena lapsen kunnioittamisen. Saattaen vaihdossa pyritään korostamaan siirtymän positiivisuutta lapselle muun muassa sanottamalla hänelle, että hän on edistynyt tilanteessaan niin, että voi siirtyä pois sairaalaopetuksesta. Positiivisena puolena saattaen vaihdossa opettajat kokevat etenkin sen, että lapsi näkee ympärillään aikuisia, jotka välittävät ja ovat kiinnostuneita hänestä. Mikäli lapsen tilanne on sellainen, että hän tarvitsee henkilökohtaista avustajaa, niin avustajalla on mahdollisuus tulla tutustumaan lapseen sairaalaopetukseen jo ennen siirtymää ja opettelemaan hänen kanssaan työskentelyä. Molemmat tahot korostavat haastatteluissa tämän seikan tärkeyttä.

Saattaen vaihto koetaan hyvänä menetelmänä toteuttaa siirtymää, sillä se antaa lapselle lisää aikaa totutella muutokseen ja hänen turvallisuuden tunteensa lisääntyy, kun hän saa pikkuhiljaa tutustua uuteen luokkaan, mutta hänellä on edelleen sidos läheittäväan opettajaan. Saattaen vaihdon onnistumisen edellytyksinä molemmat tahot näkevät siirtymäpalaverit, siirtymästä tiedottamisen riittävä ajoissa sekä riittävä pitkäjänteisen ja laadukkaan toiminnan. Haasteena siirtymissä vastaanottavat opettajat mainitsevat sen, että lapsi siirtyy erittäin vahvasti tuetusta ympäristöstä ryhmään, jossa lapsia on huomattavasti enemmän ja opettajalla rajallisemmat mahdollisuudet yksittäisen oppilaan tukemiseen.

7.4 Opettajien saama tuki siirtymissä

Opinnäytetyön yhtenä lähtökohtana on selvittää, millaisena lähettävän ja vastaanottavan tahon opettajat kokevat oppilaiden siirtymät. Opettaja on tärkeä osa siirtymien onnistumista, siksi kartoitan opinnäytetyössä myös opettajien saaman tuen laatua ja riittävyyttä. Psyykkisesti oirehtivien lasten siirtymät ovat työläitä ja raskaita, siksi on tärkeää ottaa huomioon oppilaan voimavarojen ja tukemisen lisäksi myös opettajan jaksaminen.

Lähettävät opettajat kokevat saavansa esimiestensä puolelta vahvaa tukea ja ymmärrystä tekemälleen työlle. Vaikka Lähemäen sairaalaopetuksen opettajat työskentelevät pienyksikössä ja resurssit ovat tiukat, niin heille on mahdollistunut tarpeen vaatiessa irrottautuminen opetustyöstä työkentälle. Vastaanottavat opettajat kokevat tämän mahdollisuuden tärkeäksi ja heidän työskentelyään tukevaksi.

Lähettävällä taholla on tärkeää tietoa lapsesta ja hänen hoitojakson aikaisesta kehitymisestään. Heillä on ensikäden tieto siitä, millaiset menetelmät toimivat kunkin lapsen kohdalla parhaiten ja kuinka lapsen kanssa on hyvä toimia. Tämän takia on tärkeää selvittää, millaista tukea lähettävä taho tarjoaa vastaanottaville tahoille. Tärkeänä tukimuotona lähettävältä taholta molemmat tahot mainitsevat juuri tiedonsiirron. Tieto siitä, millainen lapsi on oppijana sekä kuinka kannustaa ja motivoida lasta parhaalla mahdollisella tavalla helpottaa vastaanottavien opettajien työskentelyä.

Monet vastaanottavat opettajat kertovat haastatteluissaan, että heille on tarjottu työnohjausta tueksi työssä jaksamiseen, mutta ongelmalliseksi työnohjauksessa koetaan se, että siihen osallistuisi myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät liity suoranaisesti siirtyneeseen oppilaaseen. Opettajat eivät halua keskustella oppilaastaan häneen liittymättömien aikuisten kanssa. Osa vastaanottavista opettajista tuo haastatteluissa esille, että osallistuisivat mieluiten sellaiseen ryhmätyönohjaukseen mihin osallistuisi vertaisia opettajia. Tärkeänä tukena vastaanottavien tahojen opettajat tuovatkin esille kollegiaalisen tuen saman koulun sisällä työskentelevistä pienryhmien opettajista, joilla on itsellään kokemusta samankaltaisista asioista.

Vastaanottavien opettajien haastatteluissa tulee esille toive, että lapselle sekä hänen huoltajilleen tehtäisiin selväksi ero sairaalaopetuksen ja vastaanottavan koulun toiminnan välillä. Heidän kokemuksensa mukaan huoltajien on ollut vaikea välillä ymmärtää,

ettei vastaanottavissa kouluissa voida tehdä asioita samalla tavalla kuin sairaalaopetuksessa. Tässäkin korostuu avoimuus kaikkien siirtymän osapuolien välillä, jotta kaikilla on sama tieto siitä, mitä tulee tapahtumaan ja mitä se käytännössä merkitsee.

Vastaanottavien opettajien haastatteluissa suurin osa kertoo kokevansa lähettävän tahon tuen hyvin vähäiseksi. Suurin osa vastaanottavista opettajista kokee lähettävän tahon tuen olevan enemmänkin kannustusta ja vertaistuen tarjoamista. Osa vastaanottavista opettajista kertoo kysytyään saaneensa esimerkiksi teorian tietoa liittyen siirtyvän lapsen pulmiin, minkä haastatellut ovat kokeneet hyväksi avuksi lapsen kanssa työskentelyyn. Kaikki vastaanottavista opettajista ei kuitenkaan välttämättä ymmärrä tai osaa kysyä lisätietoa. Lähettävä taho tuo haastatteluissa esille myös seikan, että heille siirtyvän lapsen pulmat ja oireilut voivat olla itsestään selviä. Tästä syystä he eivät välttämättä osaa jakaa kaikkea tarpeellista tietoa vastaanottavien opettajien käyttöön kuvitellessaan, että se on myös heille itsestään selvää. Vastaanottavat opettajat kertovat saaneensa hyvin apua konsultoinnista, mutta monet jäävät kaipaamaan sitä myös lisää. Tässäkin asiassa haastatellut tuovat ilmi kuitenkin ymmärryksensä resurssien rajallisuuteen.

7.5 Opettajan rooli

Molempien tahojen opettajat kokevat roolinsa merkittävänä ja tärkeänä osana siirtymän onnistumisen kannalta. Opettajat kokevat olevansa mukana mahdollistamassa lapselle turvallista siirtymää. Opettajien haastatteluista tulee esille myös se, että sairaalaopetuksesta siirtyvällä oppilaalla on usein taustalla joitain epäonnistumisen kokemuksia, joten opettajat kokevat velvollisuudekseen varmistaa, ettei sellaisia enää tule. Osa vastaanottavista opettajista kertoo kokevansa roolinsa siirtymässä aluksi ulkopuoliseksi, sillä lapsi on vieras ja hänen taustansa voi olla pimennossa. Opettaja tuntee pääsevänsä osaksi oppilaan koulu-uraa vasta siirtymän toteutumisen jälkeen, kun lapsi on ollut osa luokkaa muutaman viikon ja perhe on tullut tutuksi.

Haastatteluista käy ilmi, että suurimmalle osalle vastaanottavista opettajista on helppo mieltää oma roolinsa opettajaksi. Osa vastaanottavista opettajista kokee kuitenkin vaikeaksi sen, kuinka suhtautua ja toimia, kun oppilaan kanssa ei voida edetä opetuksen tavoitteiden mukaisesti, vaan hänen kohdallaan pitää iloita siitä, että hän jaksaa herätä aamulla kouluun.

Lähtävän tahon opettajien kokemus on, että tärkein rooli heillä opettajina on siirtymävaiheen käynnistäminen ja tiedonsiirron onnistumisen takaaminen. Heidän näkemyksensä mukaan, kun siirtymä on saatu alulle, voi esimerkiksi luokka-avustaja ottaa suuremman roolin siirtymässä. Tässä toimintamallissa he kokevat kuitenkin haasteellisena sen, ettei avustajille ole tehty selkeää ohjeistusta siirtymässä toimimiseen.

Lähtävän tahon opettajat kokevat roolinsa siirtymissä rakentuvan pitkälti asennemuutostyöhön, sillä lähtävän tahon kokemus on se, ettei juuri kukaan halua psykiatrisesti oirehtivaa lasta omaan luokkaansa. Samanlainen palaute tulee ilmi myös joidenkin vastaanottavien opettajien haastatteluista. Psykiatrisesti oirehtivan lapsen koetaan häiritsevän oman luokan dynamiikkaa varsinkin, jos lapsi siirtyy ryhmään kesken lukukauden.

7.6 Yhteistyö lähtävän ja vastaanottavien tahojen välillä

Molemmat tahot kokevat heidän välisen yhteistyönsä toimivan hyvin. Yhteistyön koetaan olevan miellyttävää ja ”kitkatonta”. Osa vastaanottavista opettajista kokee, että he voivat ottaa lähtävään tahoon yhteyttä hyvin matalalla kynnyksellä. Osa vastaanottavista opettajista taas ei välttämättä tiedä voivatko he olla yhteydessä lähtävään tahoon enää siirtymän jälkeen. Lisäksi osalla vastaanottavista opettajista on siirtymän jälkeen tunne, että kun lapsi on siirtynyt, niin heidän on sen jälkeen pärjättävä omillaan.

Lähtävä taho kokee, että koordinoiva erityisopettaja tekee suurimman työn pohjustessaan siirtymää etsimällä lapselle sopivan koulun ja kertomalla vastaanottavalle taholle mitä on odotettavissa. Tämän jälkeen lähtävä taho kokee siirtymän eteenpäin viemisen olevan sujuvaa. Molemmat tahot toteavat haastatteluissa, että väsyneenä ja hermostuneena ei kannata siirtoa yrittää.

Suurin osa vastaanottavista opettajista kokee tulevansa kuulluksi siirtymän suunnittelussa esimerkiksi silloin, jos he kokevat, että lapsen ei ole hyvä siirtyä heidän ryhmäänsä. Siirtymän onnistumisen kannalta onkin järkevämpää etsiä lapselle ryhmä, joka on valmis ottamaan hänet vastaan, mikäli se on mahdollista. Tärkeää siirtymissä on säilyttää rauhallinen, asiallinen ja ammatillinen ote. Siirtymän molemmat osapuolet näkevät haastavana sen, kuinka saada pitkäkestoisempaa, tiivistä tukiverkkoa lapsen ympärille.

7.7 Siirtymien jälkiseuranta

Opinnäytetyötä aloittaessani siirtymien jälkiseuranta on lähettävien ja vastaanottavien opettajien kertoman mukaan vielä hyvin alkutekijöissään Lähemäen sairaalaopetuksessa. Molemmat tahot tuovat haastatteluissa esille, että opinnäytetyön toteuttamisen aikana siirtymäseuranta on vähäistä ja harvakseltaan toteutettua, lähinnä puhelinsoittoja ja sähköpostien vaihtoa. Varsinkin hyvin sujuneissa siirtymissä seuranta on jäänyt vähälle. Molemmat tahot kokevat, että siirtymien seurannan puuttuminen on huono asia ja lähestulkoon kaikki kaipaavat sitä lisää.

Lähettävän tahon opettajat kokevat, etteivät heidän ja osaston yhdessä aikaansaatu työ kanna hedelmää riittävän pitkälle. Monien oppilaiden tilanteen on huomattu kriisiytyvän uudelleen noin vuosi siirtymän jälkeen. Lähettävä taho on opinnäytetyötä aloittaessani alkanut kehittää jälkitukea ja -seurantaa sekä heidän että hoidon osalta tiiviimmäksi.

Haastatteluilla kartoitan sitä, millaista siirtymäseurantaa opettajat kaipaavat. Vastauksista käy ilmi, että seurannan halutaan olevan ennalta sovittua ja strukturoitua. Seuranta halutaan kuitenkin toteutettavan yksilöllisesti jokaisen oppilaan kohdalla. Opettajat kokevat, että seurannan muodosta ja tiheydestä olisi hyvä sopia tapauskohtaisesti. Hyvänä lähtökohtana monet pitävät sitä, että ensimmäisen puolen vuoden aikana kokoonnuttaisiin yhteen tai muulla tilanteen vaatimalla tavalla oltaisiin yhteydessä kerran kuu-kaudessa. Opettajien näkemys on, että puolen vuoden tiheämmän seurannan jälkeen seuranta voisi tilanteen salliessa harventaa, mutta pitää seurannan välit edelleen säännöllisinä. Seuranta koetaan tärkeänä myös hyvin alkaneissa siirtymissä ja integraatioissa, sillä vaikka siirtymä on lähtenyt sujumaan hyvin, niin oppilaan tilanne voi kriisiytyä myöhemmin.

8 POHDINTA

Lähemäen sairaalaopetus on työelämäkytköksenä antanut tehtäväksi kartoittaa heidän toteuttamien paluusiirtymien kehittämisalueita ja olen opinnäytetyön tekijänä velvollinen vastaamaan tähän tehtävänantoon. Opettajien vastaukset haastattelukysymyksiin ovat keskenään hyvin yhteneväisiä molempien tahojen osalta kaikilla aihealueilla. Haastatteluissa tulee ilmi siirtymiin liittyviä kehittämisalueita, jotka olivat tiedossa jo

ennen opinnäytetyön toteuttamista ja jotka toimivat opinnäytetyön ennako-oletuksina. Tärkein tulos opinnäytetyöllä onkin tuoda näkyviksi kehittämisalueita, jotka olivat jo tiedossa opettajien keskuudessa, mutta eivät sitä laajemmassa mittakaavassa. Lisäksi koen velvollisuudekseni tuoda näkyväksi opinnäytetyön aineistossa toistuvasti esille tulleen negatiivisuuden lasta ympäröivien aikuisten asenteissa, sillä positiivisen ilmapiiirin tiedetään edesauttavan integraation onnistumista. Opettajien voimavarat ja jaksaminen ovat haastatteluiden mukaan kuitenkin äärirajoilla, joten positiivinen ja varaukseton suhtautuminen haasteelliseen oppilaaseen on ymmärrettävästi vaikeaa.

Haastatellut opettajat kokevat, että oppilaiden siirtymät Lähemäen sairaalaopetuksesta pois sujuvat pääosin hyvin silloin, kun lapsi on valmis siirtymään. Ennako-olettamukset siirtymien haasteista ja kehittämisalueista tulevat haastatteluiden myötä näkyviksi. Resurssit ovat niukat ja vastaanottavien opettajien keinot toimia psyykkisesti oirehtivien, esimerkiksi käytöshäiriöisten, oppilaiden kanssa ovat hyvin rajalliset. Huolellisen siirtymän suunnittelun, tiedonsiirron ja riittävän ajan puitteissa siirtymä voidaan kuitenkin turvata niin, että se sujuu mahdollisimman ongelmitta.

Teemahaastattelu toimii opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmänä hyvin, sillä se antaa joustonvaraa haastateltavan tuottaman aineiston mukaan. Kasvokkain toteutetut haastattelut toimivat tällaisessa aineiston keruussa hyvin, sillä kehittämisalueiden miettiminen on haastavaa. Koen kahdenkeskisen haastattelun olevan välittömin tapa kohdata toinen ihminen ja että silloin haastattelijan on helpoin esittää tarkentavia kysymyksiä. Äänensävy ja kasvonilmeet ovat myös osa haastateltavan ilmaisua ja niiden havainnointi on helpointa kasvokkain.

Lähemäen sairaalaopetus on pienyksikkö ja vastaanottavien koulujen opettajat tuntevat tai tietävät toisensa sekä Lähemäen sairaalaopetuksen opettajat lähes poikkeuksetta. Tällaisessa tilanteessa, jossa tutkitaan pienyksikön marginaalisen oppilasaineiston siirtymiä, ovat vastaanottavat opettajat hyvin tietoisia lähettävän tahon kahdesta opettajasta. Näin ollen heillä on voinut olla haastatteluissa tunne siitä, etteivät he voi antaa kritisoivaa palautetta, vaikka haastattelija toimiikin puolueettomana osapuolena. Monet haastateltavista vetoavat aina kritiikkiä annettuaan siihen, että he ymmärtävät, että resurssien ollessa vähäiset, ei voida välttämättä toimia enää paremmin, mikä osaltaan voi rajoittaa opettajien kehittämisohdotuksien antamista.

Lapsen ympärillä olevien aikuisten tulisi ymmärtää sairaalaopetuksen erityisluontoinen tehtävä tarjota kuntouttavaa opetusta. Sairaalaopetuksen ero vastaanottaviin kouluihin tulee tehdä selväksi myös lapsen huoltajille, jolloin heidän suunnaltaan tuleva paine ei välttämättä kohdistuisi suoraan vastaanottaviin opettajiin. Tässäkin asiassa avoimuus kaikkien osapuolien välillä on ensiarvoisen tärkeää. Sairaalaopetuksen tehtävien ja roolin avaaminen vastaanottavalle taholle saattaisi myös helpottaa heidän tuskastumistaan siitä, jos oppilas on jäänyt joissain aineissa muista jälkeen, kun sairaalaopetusjakson aikana on voitu keskittyä vain tärkeimpiin oppiaineisiin.

Eniten opinnäytetyöstä hyötyvät opinnäytetyön tilaajana ja työelämänkytköksenä toiminut Lähemäen sairaalaopetus. Kehittämistyön myötä heidän ennalta ajattelemansa kehittämisalueet tulevat näkyviksi. Lisäksi myös vastaanottavat tahot hyötyvät siitä, että heidän kokemansa haasteet ja kehittämisalueet sairaalaopetuksen paluusiirtymissä on nyt tiedostettu ja niitä voidaan alkaa viemään eteenpäin. Opinnäytetyöstä hyötyvät myös sairaalaopetusjaksoilta siirtyvät lapset sekä heidän huoltajansa ja perheensä. Eniten sairaalaopetuksesta siirtyvät lapset hyötyvät jälkiseurannan kehittämisestä, sillä sen avulla voidaan mahdollisesti ehkäistä lapsen tilanteen uudelleen kriisiytyminen ja turvata hänen jatkonsa kotikoulussa.

Jatkossa olisikin hyvä kehittää yhtenäinen ohjeistus siirtymäseurannan toteuttamiseen. Ohjeistuksessa olisi hyvä mainita millä tavoin seuranta toteutetaan, seurannan tiheys, seurannan vastuuhenkilöt ja seurantaan liittyvät mahdolliset toimenpiteet. Vastaanottavat opettajat kaipaavat myös kirjallista ohjeistusta siitä, minkä tahon puoleen he voivat kääntyä pulmatilanteiden syntyessä. Useat vastaanottavat opettajat kaipaavat lähettävältä ja hoitavalta taholta erityisesti konkreettisia menetelmiä ja toimintamalleja, kuinka toimia psyykkisesti oirehtivan lapsen kanssa jatkossa siirtymän toteuduttua. Toisinaan pelkästään tilanteen peilaaminen ja keskustelu sairaalaopetuksen ja oman koulun ammattilaisten välillä voivat auttaa ratkaisemaan joitain ongelmallisia tilanteita, toisinaan tarvitaan tiiviimpää yhteydenpitoa (Nivelvaiheopas 2008, 11). Tämän vuoksi on tärkeää luoda yhtenäinen käytäntö ja ohjeistus siitä, milloin ja mihin voidaan olla yhteydessä, mikäli pulmia ilmenee.

Jälkiseurannasta keskustellessa erään haastattelun aikana haastateltava pohtii, mitä sairaalaopetus tekee sillä tiedolla, että siirtymä on sujunut hyvin ja eikö seuranta ole silloin

täysin turhaa. Palaute auttaa kuitenkin ihmistä kehittymään. Näin ollen myös hyvin sujuneissa siirtymissä olisi tärkeä muistaa jälkiseurannan toteuttaminen, jotta toimintaa voidaan kehittää aina parempaan suuntaan ja tiedetään missä ja miksi on onnistuttu. Yhteistyöhön liittyen kehitettävää on siinä, että kuinka saadaan pidempään tuettua vastaanottavan koulun henkilökuntaa sekä lapsen, että hänen kanssaan työskentelevien aikuisten hyvinvoinnin takaamiseksi.

Haastatteluista nousee esille muutamia kehittämisohdotuksia liittyen vastaanottavan opettajan tukemiseen siirtymissä. Monet haastatelluista vastaanottavista opettajista kertovat, että he mielellään osallistuisivat sellaisiin koulutuksiin, joissa jaettaisiin asiantuntemusta hoidollisesta näkökulmasta lapsen erilaisista psyykkisistä pulmista ja sen mukanaan tuomista erityispiirteistä sekä vaikutuksista opetukseen. Vastaanottavien tahojen opettajia olisi hyvä tiedottaa sairaalaopetuksessa toteutettavasta työstä ja siitä, mitä oppilaan hoitojakson aikana on tapahtunut. Tähänkin voisi olla hyvä keino järjestää jonkinlainen tilaisuus, missä sairaalaopetuksen toimintaa esitellään vastaanottaville kouluille.

Kehittämistä on myös edelleen siinä, kuinka siirtymässä olevaa kynnystä sairaalaopetuksen ja vastaanottavan koulun opetuksen välillä voitaisiin madaltaa. Riittävän aikaisin aloitettu siirtymän suunnittelu molempien tahojen osalta ja kattava tiedonsiirto sekä avoimuus siirtymän osapuolien välillä ovat ensiarvoisen tärkeitä. Lähettävän tahon ajatus siitä, että heillä olisi tieto vastaanottavan ryhmän dynamiikasta, voisi osaltaan auttaa kynnyksen madaltamisessa. Tällöin lähettävä opettaja voisi jo ennalta valmistella siirtyvää oppilasta paremmin siihen, millaista lapsen jatko tulee olemaan uudessa ryhmässä.

Sairaalaopetuksen opettajat ovat tyytyväisiä heille tarjottuun työnohjaukseen ja kokevat sen auttavan heidän työssäjaksamisessa. Vastaanottaville opettajille tarkoitettua työnohjausta taas tulisi kehittää niin, että se palvelisi tarkoitustaan auttaa opettajia jaksamaan työssään paremmin. Tarjotusta työnohjauksesta ei ole mitään hyötyä, jos opettajat eivät koe sen palvelevan heidän tarpeitaan. Salovaaran & Honkosen (2013, 296) mukaan samassa tilanteessa olevien opettajien kanssa keskustelu tuo uusia näkökulmia ja jopa helpotusta omiin huoliin. Työnohjausryhmän kasaamisessa olisikin hyvä huomioida se, että työnohjaukseen osallistuville mahdollistuisi vertaiskokemusten jakaminen.

Tässä opinnäytetyössä keskitytään ainoastaan Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymiin ja näkökulmana toimivat opettajien kokemukset paluusiirtymien toteutumisesta. Jatkossa siirtymien toteuttamista olisi hyvä tarkastella oppilashuollollisesta näkökulmasta ja kiinnittää huomiota siihen, millainen vaikutus varhaisella puuttumisella on oppilaan jatkoon kannalta. Tärkeää olisi myös kartoittaa huoltajien ja perheen näkemys siirtymien toimivuudesta. Rakentavaa olisi myös kartoittaa siirtyvien lasten kokemuksia siirtymän onnistumisesta ja miten he kokevat esimerkiksi saattaen vaihdon. Mielenkiintoista olisi myös kartoittaa mitä kehittämisalueita siirtyvät oppilaat mahdollisesti kokevat Lähemäen sairaalaopetuksen paluusiirtymissä.

LÄHTEET

Anttila, Pirkko 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi.

Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.

Etelä-Savon sairaanhoitopiirin ky. 2010. Keskelle elämää – Psykiatrian kehittämishanke. Lasten psykiatria. PDF-dokumentti.

file:///C:/Users/Reijo/Downloads/5725-Lastenpsykiatrian_toimintamalli24052010.pdf
Ei päivitystietoa. Luettu 18.10.2014.

Fredriksson, Sami & Pelanteri, Simo 2014. Psykiatrinen erikoissairaanhoito 2012. Tilastoraportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen virallinen tilasto. Terveys 2014. PDF-dokumentti.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114909/Tr05_14.pdf?sequence=4 Ei päivitystietoa. Luettu 23.10.2014.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Huhtanen, Kristiina 2007. Kun huoli herää - Varhainen puuttuminen koulussa. Opetus 2000.

Huhtanen, Kristiina 2011. Tehostettu tuki perusopetuksessa - Työvälineeksi pedagoginen ennakkointi. Opetus 2000.

Lasten psykiatrian päiväosasto 2011. Etelä-Savon sairaanhoitopiirin ky. WWW-dokumentti. http://www.esshp.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=852&# Päivitetty 13.12.2011. Luettu 11.10.2014.

Merimaa, Erkki 2009. Selvitys erityiskoulujen ja sairaalaopetuksen asemasta, tehtävistä ja rahoituksesta kehittämisohjelmaksi. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisuja 37.

Mikkelin lasten sairaalaopetus 1–6 2014. WWW-dokumentti. <http://mikkelinsairaalaopetus.bl.ee/> Ei päivitystietoa. Luettu 1.10.2014.

Mikkelin Lyseon koulu 2014. Sairaalaopetus. Moision sairaalaopetus. WWW-dokumentti. <https://sites.google.com/site/mikkelinlyseonkoulu/sairaalaopetus> Ei päivitystietoa. Luettu 13.9.2014.

Nivelvaiheopas 2008. Auroran koulu. Saireke-projekti, osahanke. Opetushallitus. PDF-dokumentti. http://www.edu.fi/download/132793_Nivelvaiheopas.pdf Ei päivitystietoa. Luettu 15.9.2014.

Nuorisopsykiatrian osasto (Lammenranta) 2008. Etelä-Savon sairaanhoitopiirin ky. WWW-dokumentti. http://www.esshp.fi/alltypes.asp?menu_id=463 Päivitetty 22.7.2008. Luettu 11.10.2014.

Pelkonen, Liisa 2012. Sairaalaopetuksen valtakunnallinen seurantatutkimus 2009–2011. Sairaalaopetusjakson vaikuttavuus oppilaan ja opettajan arvioimana. Helsingin

yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Erityispedagogiikka. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti.

<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/3e7cdf8046f5f31db0dfe0ffdef9fc9/Liisa+Pelkosen+gradu.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=3e7cdf8046f5f31db0dfe0ffdef9fc9> Ei päivitystietoa. Luettu 29.9.2014

Perusopetuslaki 628/1998. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> Luettu 30.8.2014

Runsas, Reijo (toim.) 1991. Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Lastensuojelun keskusliitto. Jyväskylä.

Ruutu, Piia 2006. Oppilaan integroituminen omaan kouluun sairaalaopetusjakson jälkeen. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Salovaara, Reija & Tiina, Honkonen 2013. Voi hyvin, opettaja! Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tilus, Pirjo 2004. Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tilus, Pirjo 2010. Psyykkisesti oirehtivien oppilaiden opetus. WWW-dokumentti. http://www.edu.fi/erityinen_tuki/sairaalan_lapsen_ja_nuoren_opettaminen/psyykkisesti_oirehtivien_oppilaiden_opetus Ei päivitystietoa. Luettu 18.9.2014.

Tilus, Pirjo, Kilvelä, Risto, Ekqvits, Niina, Heikkinen, Tanja, Papunen, Leena & Ruutu, Piia, 2011. Sairaalaopetuksen laatukriteerit. Sairaalaopetuksen kehittämistoiminnan raporteja 1. Sairaalaopetuksen kehittämistoiminta. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Jyväskylän kaupunki.

Tilus, Pirjo 2008. Sairaalaopetus opinpolkua tukemassa. NMI-bulletin. Niilo Mäki -säätiö. PDF-dokumentti. http://www.nmi.fi/bulletin/bulletin-pdf/tilus4_2008.pdf Ei päivitystietoa. Luettu 25.10.2014.

Tilus, Pirjo 2012. Saireke hankeinfo. Sairaalaopetuksen kehittämistoiminta 2005–2013. PDF-dokumentti. http://www.edu.fi/download/145035_Saireke-hankeinfo_25_10_2012.pdf Ei päivitystietoa. Luettu 25.9.2014.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Urpolan koulun sairaalaopetuksen opetussuunnitelma 2014. WWW-dokumentti. <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsd-GRvbWFpbnxzYWlyYWVsYW9wZXRlc3xneDoyZmY1MjVjVjM2RmNzdkMTY2> Ei päivitystietoa. Luettu 29.9.2014.

Tutkimuslupa-anomus

Seija Manninen, Kasvatus- ja opetusjohtaja
Mikkelin kaupunki

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Olen Laura Haikonen sosionomiopiskelija (AMK) Mikkelin Ammattikorkeakoulusta. Tarkoitukseni on valmistua joulukuussa 2014. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia ja kehittää Mikkelin Lähemäen sairaalaopetuksen oppilaiden siirtymiä opettajien näkökulmasta.

Opinnäytetyöni on laadullinen ja suoritan sen teemahaastatteluina. Haastateltavina tulevat olemaan Lähemäen sairaalaopetuksen opettajat sekä oppilaiden siirtymien vastaanottavat opettajat.

Opinnäytetyön tekijänä minua sitoo vaitiolovelvollisuus ja käsittelen tietoja luottamuksellisesti ammattikorkeakoulun eettisten ohjeiden mukaisesti. Haastateltavien henkilöllisyys ei tule ilmi opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyöni on tarkoitus valmistua joulukuksi 2014.

Opinnäytetyöni ohjaavana opettajana on Annamaija Siren.

Anon Teiltä ystävällisesti lupaa suorittaa opinnäytetyöni tutkimusta.

Ystävällisin terveisin

Laura Haikonen

Sosionomiopiskelija (AMK)

SUOSTUMUS

Annan suostumukseni sosionomiopiskelija Laura Haikoselle hyödyntää haastattelussa antamiani vastauksia hänen opinnäytetyössään. Olen tietoinen opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta ja tavoitteista.

Opinnäytetyön aiheena on Lähemäen sairaalaopetuksen siirtymävaiheiden kehittäminen. Haastattelu äänitetään ja siihen osallistuminen on vapaaehtoista. Aineisto käsitellään luottamuksellisesti ja vastaajan henkilöllisyys ei tule ilmi opinnäytetyössä.

Annan suostumukseni vastausten käyttöön tässä opinnäytetyössä.

Mikkelissä ____ / ____ 2014

Allekirjoitus

Nimenselvennys

Haastattelulomake, lähettävä taho

HAASTATTELULOMAKE, lähettävä taho

Oppilaan siirtymän tukeminen pois sairaalaopetuksesta

Saattaen vaihto

Miten ymmärrät saattaen vaihto –periaatteen?

Kuinka saattaen vaihto –periaate yksikössänne toimii?

Millaisena koet saattaen vaihto –periaatteen? Vahvuudet/heikkoudet?

Siirtymän tukeminen

Onko oppilaan siirtymän suunnittelulle ja integraatiolle riittävästi aikaa?

Millaista tukea annatte vastaanottavalle taholle siirtymään liittyen?

Millaista tukea saatte siirtymässä? Millaista tukea kaipaisitte liittyen oppilaan siirtymään?

Opettajajan rooli, yhteistyö

Millaiseksi koet oman roolisi siirtymässä?

Kuinka yhteistyö siirtymän vastaanottavien tahojen kanssa sujuu? Miten yhteistyötä tulisi mielestäsi kehittää?

Mikä siirtymissä toimii hyvin? Näetkö nykyisellä tavalla toimivissa siirtymissä jotain kehittämisalueita?

Vapaa sana:

Haastattelulomake, vastaanottava taho

HAASTATTELULOMAKE, vastaanottava taho

Oppilaan siirtymän tukeminen pois sairaalaopetuksesta opettajan näkökulmasta

Kuinka monessa siirtymässä olet ollut mukana?

Saattaen vaihto

Miten ymmärrät saattaen vaihto –periaatteen?

Kuinka saattaen vaihto on toiminut siirtymissä, joissa olet ollut mukana?

Millaisena koet saattaen vaihto –periaatteen? Vahvuudet/heikkoudet?

Onko vastaanottamiesi oppilaiden kohdalla toteutettu siirtymäseurantaa? Millaista?
(Tarvitsisiko seurantaa olla enemmän?)

Onko siirtymissä käytetty jotain menetelmiä/toimintatapoja, jotka olet kokenut erityisen toimiviksi? Mitä? Onko jotain mitä voitaisiin käyttää/hyödyntää enemmän?

Siirtymän tukeminen

Valmisteletteko oppilaan tuloa luokkaan jollain tavalla? Miten?

Onko oppilaan siirtymän suunnittelulle ja integraatiolle riittävästi aikaa?

Millaista tukea saatte lähettävältä taholta siirtymissä? Entä muuta tukea? Millaista tukea kaipaisitte lisää?

Opettajan rooli, yhteistyö

Millaiseksi koet roolisi siirtymässä?

Kuinka yhteistyö lähettävän tahon kanssa sujuu? Tulisiko yhteistyötä mielestäsi kehittää? Miten?

Mikä siirtymissä toimii hyvin? Näetkö nykyisellä tavalla toimivissa siirtymissä jotain kehittämisalueita?

Vapaa sana: